

**Аналітична записка за підсумками
III Міжнародної науково-практичної конференції
“СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ:
ЛОКАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР”**

10 вересня 2019 року факультет фінансів та обліку Тернопільського національного економічного університету провів III Міжнародну науково-практичну конференцію “Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір”. Співорганізаторами виступили Vysoka Skola ekonomie a manazmentu, Technical University of Kosice (Slovakia), Rezeknes Tehnologiju Akademija.

У роботі конференції взяли участь представники професорсько-викладацького складу, студенти факультету фінансів та обліку ТНЕУ, науковці інших закладів вищої освіти України (Університет ДФС України, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу), Словаччини, Німеччини, Польщі та підприємці великого і середнього бізнесу реального сектору економіки України.

В процесі підготовки аналітичної записки та рекомендацій використані висновки і пропозиції, які містились у наукових працях учасників, опубліковані у збірнику тез доповідей, а також результати безпосередніх дискусій, які велись на пленарних і секційних засіданнях конференції.

Виклики національній безпеці, спричинені зовнішніми загрозами і внутрішніми структурними трансформаціями, зумовлюють необхідність перегляду стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення сталого зростання держави, визначення на їх основі основних напрямів фіскальної політики та впровадження інноваційних технологій управління фінансовими ресурсами. Вирішення окреслених завдань значною мірою залежить від обґрунтованості й гармонізації обраних для реалізації фіскальної політики фінансових методів, інструментів і важелів як засобів безпосереднього впливу органів державної влади

та місцевого самоврядування на соціально-економічні процеси.

Водночас трансформаційні процеси у фіскальній сфері України значно ускладнюються завданнями належного концептуального та теоретико-методологічного аналізу й обґрунтування процесів, які відбуваються, а також існуванням низки системних, структурних передумов соціально-економічного та політичного характеру.

Метою Міжнародної науково-практичної конференції стало окреслення сучасних детермінант фіскальної політики в локальному, національному та міжнародному контексті, вироблення практичних рекомендацій у сфері фінансів, обліку й опо-

даткування, митної справи, страхування та банківського бізнесу з метою забезпечення сталого розвитку держави.

Основними дискусійними платформами стали такі: новелізаційні тенденції сучасної фіскальної політики; податкова система України в умовах геополітичних дисбалансів; фінансова політика забезпечення сталого розвитку; сучасні пріоритети розвитку фінансів домогосподарств; парадигма розвитку фінансового менеджменту під впливом глобальних змін і мегатрендів; актуальні проблеми й інноваційні підходи до розвитку страхування та підвищення конкурентоспроможності страхового ринку в сучасних умовах; глобальні тенденції сучасного банківського бізнесу; облік, аналіз, аудит та оподаткування: основні тренди розвитку.

За результатами обговорення **новелізаційних тенденцій сучасної фіскальної політики та податкової системи України** констатовано, що:

– інструменти фіскальної політики належать до найбільш дієвих заходів антициклічного регулювання економіки, спектр і конфігурація використання яких в розрізі боргової, податкової політики та політики видатків залежать від низки чинників, зокрема: рівня економічного розвитку країни, моделі державного управління, кліматичних особливостей, ресурсного, виробничого, промислового потенціалу тощо. При цьому в умовах економічного пожвавлення рекомендоване зменшення обсягу видатків бюджету соціального характеру, забезпечення поступового зменшення боргу країни, натомість в умовах економічного спаду уряду країни доцільно вдатися до підвищення соціальних видатків;

– аналіз хронології побудови українських фіскальних інституцій засвідчує здебільшого стратегічне прагнення їх прискореного розвитку з метою досягнення параметрів та ефектів функціонування ана-

логових структур економічно розвинутих країн авангарду. При цьому в розрізі етапів реформування інститутів фіску не в повному обсязі враховані компліментарність і багаторівневість, взаємозалежність та взаємовплив інституцій оподаткування й інші інститути та сфери функціонування держави. Однак вибір і побудова ефективних візрців фіскальних інституцій є важливим завданням державотворення, досягнення якого має ґрунтуватися на об'єктивній оцінці передумов їх функціонування відповідно до соціально-економічних, культурних особливостей країни, специфіки побудови її інституціональної структури, а також стратегічних і тактичних цілей розвитку держави;

– протидія деліктам у митній сфері є однією із найважливіших форм боротьби фіскальних органів із протиправними проявами, що спрямована на попередження митних злочинів, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню митних правопорушень. До основних векторів підвищення ефективності протидії митним деліктам в Україні слід віднести: оновлення технічних засобів митного контролю; модернізацію інформаційного забезпечення митного контролю в Україні; мінімізацію забюрократизованості та вразливості для корупції процедур здійснення митного контролю, а також дозвільної системи, яка передбачає необхідність отримання великої кількості погоджень і дозволів; покращення процедури функціонування системи управління ризиками (СУР) під час проведення митного контролю; міжнародне співробітництво щодо протидії митним деліктам. Представлений комплекс заходів дасть змогу на практиці підвищити ефективність протидії митним деліктам в Україні та забезпечить ефективний митний захист держави;

– належне забезпечення митної безпеки на практиці можливе за умови всебічного його обґрунтування в теоретичній

царині, оскільки безпекова компонента функціонування економіки України нині є одним із найважливіших чинників її ефективного розвитку й обумовлена існуванням зовнішніх військових й економічних загроз, а також внутрішніми дисбалансами в економіці. В цьому контексті доцільним є виокремлення ще однієї ознаки класифікації митних ризиків, а саме – характер походження та класифікація за нею митних ризиків на ризики військового і невійськового походження. Віднесення конкретного ризику чи загрози до певної групи запропонованої класифікаційної ознаки дасть змогу оцінити вагомість тієї чи іншої загрози й ухвалювати вчасні й адекватні рішення й дії щодо мінімізації рівня її впливу;

– на різних горизонтах планування публічної політики доцільно застосовувати різні технології бюджетування й інструменти гармонізації бюджетної політики з урядовими планами. Дієвість і реалістичність планів уряду залежать від узгодженості системи планів із системою бюджетування. Узгодженість бюджетування зі стратегічним плануванням дає змогу досягати таких головних результатів: розширити виміри збалансованості бюджету, завдяки одержаній можливості збалансування завдань і цілей урядової політики з ресурсами бюджету, а також збалансування пріоритетів бюджетної політики у часі; підвищити ефективність використання бюджетних коштів через тісну узгодженість бюджетування зі стратегічним плануванням діяльності уряду; поліпшити прогнозованість і прагматичність фіскальної політики для суб'єктів реально-го та публічного секторів економіки і домогосподарств; підвищити відповідальність головних розпорядників бюджетних коштів за досягнення результатів, визначених у стратегічних планах.

Окреслюючи проблеми і перспективи **фінансової політики забезпечення**

сталого розвитку, резюмовано, що, зважаючи на низку проблем, пов'язаних зі сповільненням темпів економічного зростання, поширенням бідності серед населення, деструктивних демографічних і екологічних процесів, соціального відторгнення населення, гендерної нерівності у доступі до участі в економічному, соціальному та політичному житті країни, доцільним є розроблення і реалізація державою заходів, які базуються на концепції інклюзивного сталого зростання (inclusive sustainable growth). Базові положення цієї концепції передбачають побудову економіки максимальної зайнятості, створення рівних можливостей для реалізації людського потенціалу й акцентують увагу на унікальності і цінності кожного члена суспільства.

З огляду на те, що ключовою метою трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, є забезпечення макроекономічної рівноваги, забезпечення сталого розвитку держави та її окремих територій передбачає узгодженість розроблених планів економічного, екологічного та соціального розвитку на державному і місцевому рівнях, які врівноважували б повноваження й обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування з метою сприяння ефективному використанню потенціалу адміністративних територій. Однак сучасні моделі фінансування не спроможні забезпечити сталий розвиток держави. Очікувані прибутки від інвестицій, пов'язаних зі сталим розвитком, часто бувають недостатньо привабливими (особливо в короткостроковій перспективі) для інвесторів, порівняно із альтернативними варіантами. Урядам також не вдається забезпечити належне державне фінансування інвестиційних проектів, не привабливих для інвесторів. Тому з метою вирішення економічних, екологічних та соціальних проблем на всіх рівнях та досягнення сталого розвитку пріоритетним питанням

державної політики має бути узгодження приватних стимулів із державними цілями.

Вирішальну роль у забезпеченні інклюзивного зростання, забезпеченні соціальної рівності та справедливого розподілу ресурсів відіграють інструменти реалізації фіскальної політики.

В умовах сучасних трансформаційних процесів проблеми фінансового забезпечення сталого розвитку національної економіки пов'язані із нарощенням зовнішньоборгових зобов'язань, стагнаційними процесами в інвестиційній сфері та сфері банківського кредитування, зниженням основних фінансових результатів діяльності підприємств, падінням реальних доходів населення. Для їх вирішення доцільним є: підвищення фінансової самостійності підприємств на основі зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання, широкого запровадження прискореної амортизації основних фондів, реорганізації системи оплати праці; спрямування інвестицій на підтримку пріоритетних галузей, виробничу діяльність структуроутворюючих підприємств з метою нівелювання дії чинників, що спричиняють її дестабілізуючий стан; формування ефективної кредитної політики як одного із важелів реформування економіки шляхом збільшення обсягів кредитів та раціонального їх спрямування на забезпечення розвитку наукоємних галузей і підприємств; залучення нових зовнішніх запозичень із метою забезпечення сталого розвитку національної економіки в обсягах, що відповідатимуть реальним можливостям України з огляду на мінімізацію їх вартості й утримання обсягу боргу в економічно безпечних межах.

Першочерговими заходами, спрямованими на мінімізацію загроз бюджетній безпеці держави, визначено: зниження дефіциту бюджету та забезпечення збалансованості бюджетної системи; підвищення

ефективності податкових механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку; забезпечення прозорості формування бюджетних ресурсів і підвищення ефективності їх використання; запровадження середньострокового бюджетного планування і прогнозування.

Одним зі шляхів зниження нерівності у розподілі доходів населення є посилення прогресії в оподаткуванні особистих доходів, розширення бази оподаткування та ін. Водночас, висунуто гіпотезу, що використання прогресивного підходу в оподаткуванні особистих доходів без дієвої боротьби зі зниженням фонду оплати праці та використанням нелегальних трудових відносин не матиме належного ефекту, однак може зумовити додаткове зростання масштабів ухилення від сплати податку на доходи фізичних осіб. Зважаючи на наведені аргументи, повернення до прогресивної шкали ставок податку на доходи фізичних осіб на сьогодні є передчасним. Однак, з точки зору забезпечення соціальної справедливості оподаткування та з огляду на зусилля, які має докласти платник для отримання пасивного доходу, рекомендовано оподатковувати пасивні доходи населення за ставками дещо вищими за базову ставку податку на доходи фізичних осіб – 18%.

Важливою компонентою фінансової системи держави та головним інструментом реалізації місцевої політики соціально-економічного розвитку громад є фінанси об'єднаних територіальних громад, які запропоновано трактувати із використанням: дескриптивного підходу як сукупність економічних відносин органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад з іншими суб'єктами з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, матеріалізованих у грошових потоках і відображених у доходах і видатках бюджетів об'єднаних тери-

торіальних громад з метою забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративної території та підвищення якості надання публічних послуг членам громади; конструктивного підходу – як системи, яка складається із взаємопов'язаних структурних елементів (доходів, видатків, бюджетів об'єднаних територіальних громад, місцевих позик, фінансів комунальних підприємств і фінансових установ), за умови злагодженої взаємодії яких забезпечується реалізації в повному обсязі функцій і завдань імперативного характеру на мезорівні в процесі досягнення самодостатності, фінансової спроможності й економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

В умовах розбудови демократичного суспільства в Україні важлива роль у забезпеченні населення доступними і якісними суспільними послугами відводиться місцевому самоврядуванню, передумовою належного надання яких визначено наявність у розпорядженні місцевої влади достатнього обсягу фінансових ресурсів. З метою покращення фінансового забезпечення власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування запропоновано реалізувати заходи: щодо детінізації доходів найманих працівників і розвитку підприємництва на території громади для збільшення надходжень до бюджету від сплати податку на доходи фізичних осіб; для вдосконалення системи адміністрування місцевих податків і зборів шляхом встановлення ставок і пільг щодо податку на нерухоме майно; у напрямку легалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизними товарами; щодо збільшення неподаткових доходів шляхом інвентаризації об'єктів комунальної власності з метою ефективного їх використання та розширення переліку надання адміністративних послуг на території громади.

Необхідність досягнення фінансової стабілізації в Україні ставить нові завдання й у сфері регулювання міжбюджетних відносин, оптимізація і впорядкування яких мають сприяти вирішенню багатьох проблем у державі. Подальше реформування міжбюджетних відносин має забезпечити їх збалансованість і прозорість, а також сформувати основу для здійснення державної регіональної політики та стимулювання органів місцевого самоврядування збільшувати надходження до місцевих бюджетів. У цьому контексті окреслено вектори оптимізації системи міжбюджетних трансфертів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування.

Дослідження природи державного боргу у вітчизняній фінансовій науці здійснюється здебільшого з макроекономічних позицій, натомість у західній фінансовій науці значну увагу приділяють мікроекономічним основам державного боргу, розглядаючи його через призму інтересів окремого індивіда. Означене обґрунтовується тезою, що позикові фінанси, будучи суспільним феноменом, характеризуються особливостями: детермінанти формування позикових фінансів залежать від демократичного прийняття фінансових рішень завдяки парламентському представництву інтересів щодо визначення політики дефіцитного фінансування; викуп боргу здійснюється за участі широких шарів населення; частка внутрішнього боргу суттєво перевищує частку зовнішнього боргу, що свідчить про домінування національних інвесторів; борговий тягар несе усе суспільство шляхом фіскального навантаження, оскільки інші джерела здебільшого є не такими вагомими.

Нераціональний підхід до застосування боргових інструментів, виявами якого є незбалансована структура боргових виплат у часі, висока вартість залучення ресурсів і зорієнтованість на вирішення короткостро-

кових цілей бюджетної політики, призвів до посилення боргового навантаження на державні фінанси, критичного рівня загроз борговій безпеці України та є причиною зменшення потенційних темпів зростання національної економіки і збільшення її вразливості до зовнішніх шоків. Із метою мінімізації фіскальних ризиків обґрунтовано доцільність застосування заходів щодо вдосконалення використання боргових інструментів шляхом: дотримання визначеного Бюджетним кодексом України граничного обсягу дефіциту державного бюджету, державного і місцевого боргу, надання державних і місцевих гарантій; диверсифікації структури боргового портфеля запозичень з урахуванням при цьому валют, термінів погашення і відсоткових ставок; обмеження надання державних гарантій та здійснення державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання за рахунок державних запозичень в умовах перевищення питомої ваги державного боргу і гарантованого державою боргу у ВВП України граничного рівня 60%.

Спричинені перманентними порушеннями бюджетного законодавства учасниками бюджетного процесу втрати бюджетних ресурсів зумовлюють необхідність посилення дієвості і підвищення результативності бюджетного контролю на всіх стадіях бюджетного процесу. З огляду на це, запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення бюджетного контролю: впорядкування повноважень суб'єктів бюджетного контролю в законодавчих актах; створення на базі Рахункової палати України вищого органу контролю за державними фінансами, який координуватиме діяльність інших суб'єктів бюджетного контролю, та наділення її правом здійснення контролю за формуванням і використанням усіх ресурсів, зосереджених у місцевих бюджетах; визначення на законодавчому рівні заходів впли-

ву за неефективне використання бюджетних ресурсів і систематичне недотримання бюджетної дисципліни органами державної влади в процесі формування Бюджетної декларації, складання й затвердження проекту державного бюджету; запровадження в систему бюджетних структур новітньої бази даних Блокчейн (Blockchain), яка працює без централізованого керівництва; посилення заходів впливу на порушників бюджетного законодавства з метою мінімізації уникнення відповідальності за вчинені правопорушення.

Щодо окреслення **сучасних пріоритетів розвитку фінансів домогосподарств** констатовано, що їх роль у фінансовій системі посилюється. Аналіз поведінкових фінансових рішень домогосподарств в сфері інвестування показав, що українські домогосподарства інертні у прийнятті інвестиційних рішень. Поряд із низьким рівнем доходів фізичних осіб і недовірою до фінансових інституцій причиною цього є невисокий рівень їх фінансової обізнаності, невпевненість у власних силах і несприйняття витрат і ризику. З огляду на це, набуває актуальності розроблення і реалізація заходів, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення, як дієвого інструмента забезпечення фінансової безпеки країни, які сприятимуть формуванню необхідних знань і навичок раціональної і виваженої фінансової поведінки домогосподарств, дають змогу краще зрозуміти фінансові ризики, покращити управління особистими фінансами.

В сучасних умовах стрімкого розвитку національної економіки все більше урізноманітнюються та модифікуються прояви шахрайських дій, під ризик яких потрапляють і фінансові ресурси компаній та домогосподарств. Оскільки розрізненість переліків і класифікацій цього різновиду шахрайства не дає можливості проводи-

ти ефективні заходи щодо запобігання та протидії йому, виникає необхідність систематизації найбільш поширених видів, типів і схем такого шахрайства за ознаками: за сферою реалізації, способом вчинення, способом реалізації. З розвитком інформаційних технологій і запровадженням у практичну діяльність новітніх принципів бізнес-управління збільшується періодичність корпоративного фінансового шахрайства. Відтак одним із шляхів мінімізації ризиків визначено проведення комплаєнс-контролю, основними напрямками якого є: оцінка шахрайських ризиків і розробка заходів щодо їх мінімізації; моніторинг транзакцій компанії за зонами ризику; попереднє узгодження таких транзакцій; розгляд повідомлень про порушення та проведення розслідувань спільно зі службою безпеки; застосування/впровадження заходів щодо профілактики корпоративного шахрайства, зокрема вироблення корпоративних кодексів етики тощо.

На основі аналізу **інноваційних підходів до розвитку страхування і підвищення конкурентоспроможності страхового ринку** в сучасних умовах зроблено такі висновки:

– ефективно функціонуючий страховий ринок є одним із ключових інструментів забезпечення зростання фінансової системи та розвитку економіки країни, оскільки він дає змогу убезпечити суб'єктів господарювання та населення від перманентного впливу економічних викликів і загроз за рахунок функціонування розширеної інфраструктури та фінансово стабільних страхових компаній. Розвиток страхування у світовому масштабі є можливим за умови усвідомлення необхідності формування персонального страхового захисту та спрощення процедури реалізації страхових продуктів на основі використання сучасних технологій, платформ

і додатків. Трансформації страхування в якісно нову сферу бізнесу сприятиме впровадження компаніями у свою практичну діяльність: віртуального врегулювання вимог; платформ P2P-страхування; інноваційних систем управління та порівняння; використання ширшого переліку мобільних додатків; розробка дизайну продукту, орієнтованого саме на клієнта; системи моніторингу Smart Homes; біометричних датчиків у сфері медичного страхування; технологій телематики; застосування технології Drone;

– теоретико-методологічні та прикладні напрацювання у сфері соціальної відповідальності страхового бізнесу свідчать про зростання її ролі як інструмента підвищення конкурентоспроможності страхового ринку. З одного боку, вартим уваги є дослідження напрямів соціальної відповідальності страхового бізнесу, до яких віднесено: дотримання прав людини; дотримання вимог чинного законодавства; ділова та корпоративна етика; співпраця із зацікавленими сторонами; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість і підзвітність; захист навколишнього природного середовища. А з іншого боку, соціальну відповідальність страхового бізнесу доцільно розглядати з урахуванням двох аспектів: у внутрішньому аспекті – це виявляється в орієнтації соціальної відповідальності на працівників; у зовнішньому – в орієнтації на ділових партнерів, споживачів, суспільство;

– інститут податкового регулювання є одним із інститутів держави, що визначає взаємовідносини між суб'єктами страхового ринку (як платниками податків) та державою (яка встановлює, законодавчо регламентує, організовує справляння податкових платежів). Належне податкове регулювання страхового ринку на практиці неможливе без його всебічного обґрунтування у теоретичній площині.

За результатами обговорення **парадигми розвитку фінансового менеджменту під впливом глобальних змін і мегатрендів** констатовано:

– у сучасних економічних умовах розвиток фінансового менеджменту відбувається за напрямками управління прибутком підприємства та його фінансовими ризиками. Система фінансового менеджменту у межах підприємства має здатність постійно розвиватися і разом з нею змінюються пріоритети у діяльності суб'єкта господарювання, висуваються нові цілі та завдання, виконання яких забезпечує його розвиток у довгостроковій перспективі. Проте невірними залишаються такі проблеми як: короткострокова спрямованість функціонування системи фінансового менеджменту; нерівномірний розвиток системи фінансового менеджменту на підприємствах, які застосовують зарубіжний досвід у процесі управління фінансами, та підприємствах, що реалізують вітчизняну практику управління фінансами; відсутність чіткого розмежування підходів до управління фінансами на підприємствах, різних за видами діяльності та формами організації бізнесу;

– на фінансово-господарську діяльність підприємницьких структур в умовах економіки ринкового типу впливають несприятливі внутрішні та зовнішні чинники, які можуть зумовити настання фінансової кризи і навіть їх банкрутство. Виникає потреба в оволодінні мистецтвом антикризового фінансового управління, що передбачає вміле застосування специфічних методів і прийомів управління фінансами для нейтралізації кризових явищ на підприємствах. Антикризове фінансове управління підприємством рекомендовано розглядати у таких двох ракурсах: по-перше, як комплекс превентивних заходів, спрямованих на попередження фінансової кризи, який охоплює системний аналіз сильних

і слабких сторін діяльності фірми, оцінку вірогідності її банкрутства, управління ризиками, впровадження системи профілактичних заходів; по-друге, як спеціалізовану систему управління фінансами підприємства, орієнтовану на його виведення зі стану фінансової кризи, у тому числі за допомогою проведення фінансового оздоровлення або реструктуризації підприємства;

– соціальна відповідальність підприємств є важливою складовою їх ділової репутації, і залежить вона як від цілей власників компаній, так і від самих суб'єктів господарювання як організацій. Корпоративна соціальна відповідальність має відображатись у бізнес-стратегії підприємства, практиці ведення бізнесу та його внутрішніх оперативних процесах. Застосування концепції соціально відповідального бізнесу у практиці підприємств України сприяє забезпеченню низки конкурентних переваг для компаній, зокрема таких як: ширший доступ до капіталу та ринку; більші обсяги продажів та прибутків; покращення процесу прийняття рішень та управління ризиками; економія операційних витрат, зростання продуктивності та якості; ефективна база людських ресурсів; міцна репутація і лояльність покупців. Соціально відповідальний бізнес в Україні це також: створення нових ринків в Україні та за її межами; вирішення соціальних та екологічних проблем; покращення доступу підприємств з українським капіталом на міжнародні ринки, підвищення рівня їх капіталізації; сталий розвиток економіки країни у цілому;

– національні вимоги до організації ринку капіталу мають певні відмінності у різних країнах. В Україні, зокрема, не визначена концептуальна платформа розвитку національного ринку капіталу, хоча про необхідність його розвитку йдеться на усіх рівнях управління. До реформування ринку капіталу мають бути застосовані спеціаль-

ні підходи: частково аналогічні до підходів щодо забезпечення розвитку підприємств, які мають місце при формуванні та розвитку соціоекономічних середовищ. При цьому проблеми формування і розвитку ринку капіталу варто досліджувати в тісному зв'язку з проблемами корпоративного розвитку в реальному секторі економіки, як і проблеми формування і розвитку корпоративного сектору доцільно розглядати в тісному зв'язку з проблемами становлення ринку капіталу;

– значний рівень конкуренції на кредитному ринку України, розвиток дистанційних систем управління ресурсами вимагає застосування нових методів і форм управління капіталом, запровадження нових послуг, які здатні реалізувати економічний потенціал клієнта і забезпечити його додатковим джерелом доходу. У цьому контексті банкам рекомендовано: розвивати діючі системи ризик-менеджменту; підвищувати якість власних послуг на основі використання інформаційних технологій; впроваджувати нові банківські продукти; формувати нові інвестиційно-кредитні проекти; розвивати технологічну складову кредитних і фінансових операцій; спрямовувати зусилля на формування корпоративної репутації і на розвиток довіри людей до кредитної системи.

Окреслюючи **глобальні тенденції сучасного банківського бізнесу**, констатовано, що світове економічне співтовариство, яке складається із сукупності національних економік, під впливом глобалізації в сучасних умовах перетворилося на цілісну економічну систему, окремі елементи якої залежать від функціонування інших, а інколи навіть не можуть відособлено без них функціонувати.

В процесі модернізації та розвитку інфраструктури економіки необхідним є застосування складних схем фінансування проектів державно-приватного партнерства,

що є порівняно новою для України системою відносин між державою і бізнесом і поки не знайшло повної імплементації в економічні відносини. На відміну від багатьох прогресивних країн світу, де держава та приватний сектор використовують механізм державно-приватного партнерства як основу під час реалізації інфраструктурних соціальних проектів, в Україні такі відносини між владою та бізнесом перебувають тільки на початковій стадії.

Серед численних сфер, де можуть реалізовувати проекти державно-приватного партнерства, нині найбільшого поширення в Україні вони отримали лише в транспортній галузі, охороні здоров'я, енергетиці та телекомунікаціях. Основною причиною цього є те, що ці сфери є прибутковішими й найбільш запитуваними, отже, приватні партнери надають поки перевагу саме їм. З іншого боку, сфери, що потребують більшої участі приватних партнерів, залишаються поза їх увагою. Проекти державно-приватного партнерства потребують суттєвих зусиль для їх впровадження, тісної співпраці приватного та державного секторів, якісного законодавчого підґрунтя, стабільної економічної ситуації, високої кваліфікації публічної влади та повного розуміння процедури реалізації таких проектів усіма учасниками цього процесу. А для таких держав, як Україна, ще й дієвих механізмів державної підтримки.

Однією із форм прояву процесів глобалізації в Україні є присутність банків з іноземним капіталом на фінансовому ринку. Глобалізація сприяє переміщенню капіталу між банківськими системами окремих країн і розвитку міжнародного банківського бізнесу. Це посилює конкуренцію й обумовлює одночасну консолідацію банківського капіталу. Іноземні інвестори вкладають у національну економіку України не лише кошти, а й сприяють використанню зарубіжного

досвіду ведення банківського бізнесу, забезпеченню прозорості банківської діяльності, налагодженню відносин із зарубіжними державами, інтеграції національної банківської системи у світовий фінансовий простір.

Згідно із Глобальним рейтингом конкурентоспроможності, стабільність банківської системи України є однією з найгірших у світі. Так, за даними 2016–2017 рр. за критерієм стабільності банківської системи (Soundness of banks) українська банківська система посідала 130 місце. З огляду на цей невтішний факт, необхідно: створити сприятливі умови для іноземних інвесторів, задля того, щоб не допустити їх виходу з банківського сектору економіки України, тому що саме з їх допомогою вдається зберігати відповідну стабільність і протистояти фінансово-економічній кризі; посилити контроль Національного банку України за питомою вагою іноземного капіталу в статутному капіталі банківських установ; підвищити конкурентоспроможність державних банків і банків із приватним національним капіталом; посилити ефективність грошово-кредитної та регуляторної політики Національного банку України, що вимагає відновлення інституту довіри до банківської системи загалом та до діяльності Національного банку України зокрема. Без зростання довіри банківські установи ще доволі довго не матимуть можливості повноцінно виконувати свої функції. Напрямами підвищення довіри до банківської системи з боку громадян, а також покращення іміджу банків є, насамперед, забезпечення стабільності курсу гривні, реорганізація установ шляхом злиття та приєднання (поглинання), удосконалення механізму гарантування вкладів фізичних осіб та ін.

Сучасні процеси глобалізаційного впливу на організацію усіх економічних відносин, посилення конкуренції на світових фінансових ринках, а також поява й активний розвиток нових технологічних досягнень об'єктивно позначаються на функціонуванні банківського сектору та обумовлюють його вимушене залучення до реалізації політики нововведень, позаяк нині банківські інновації є ключовим фактором стабільності, конкурентоспроможності та сталого економічного зростання банків. Активізація інноваційного процесу може здійснюватися за наступними основними напрямками: по-перше, впровадження інноваційних банківських продуктів та новітніх послуг, здатних задовольнити максимально широке коло потреб споживачів на фінансовому ринку, а також модифікування уже існуючих видів банківських послуг із застосуванням технологічних інновацій; по-друге, зміна концепції просування банківських продуктів до кінцевого споживача, запровадження інноваційних методів їх продаж та новітніх маркетингових стратегій, що виводять комерційні банки далеко за межі посередницької діяльності у перерозподілі кредитних ресурсів і здійсненні розрахунків; по-третє, модернізація організаційних структур банку і його окремих структурних підрозділів, а також систем внутрішнього контролю у банках, що сприяють підвищенню ефективності функціонування банку, швидкості проходження управлінських рішень та формуванню ефективної системи банківського ризик-менеджменту.

Економічна цінність банківських нововведень за вказаними напрямками визначається зростанням прибутковості, розширенням масштабів бізнесу і можливостей для подальшого реінвестування капіталу. Це означає, що для того, щоб не втратити конкурентні переваги, комерційні банки змушені постійно удосконалювати свої операції і послуги, впроваджувати більш прогресивні структури управління, які дали б змогу гнучко реагувати на мінливі

зовнішні умови й одночасно забезпечували б якість своєї діяльності, контроль витрат і ефективності, тобто реалізовували б ефективну інноваційну стратегію свого розвитку.

Таким чином, процес глобалізації є об'єктивним, що має як позитивний, так негативний вплив на банківську систему країни. Національним банківським системам в умовах відкритості економік неможливо уникнути такого процесу. Для того, щоб адекватно реагувати на наслідки процесу глобалізації країнам, необхідно адаптуватися до нових умов функціонування міжнародної економіки, а також врахувати неоднозначність та різновекторність впливу цих процесів на економіку різних груп країн в умовах зростаючих темпів глобалізації.

У результаті узагальнення **основних трендів розвитку обліку, аналізу, аудиту та оподаткування** встановлено, що:

– аналіз сучасних тенденцій розвитку світової економіки дає змогу визначити основні виклики, які стоять перед бухгалтерською професією майбутнього, а саме: штучний інтелект, хмарні технології, цифровізація та роботизація бухгалтерських процесів; зміщення акцентів на інформацію для стратегічного управління діяльністю компанії; фаховий розвиток на основі м'яких навичок (soft skills); креативне мислення та професійна гнучкість в умовах гіг-економіки; виконання нетипових робіт і функцій, які пов'язані не лише з обробкою транзакцій та формуванням зовнішніх і внутрішніх звітів, а й із прогнозуванням, бюджетуванням, підтримкою менеджменту, управлінням зовнішніми та внутрішніми ризиками тощо. Наукові дослідження доводять наявність тісного зв'язку між якісною бухгалтерською професійною діяльністю, національним економічним зростанням та покращенням рівня життя, оскільки облік ві-

діграє дедалі важливішу як економічну, так і суспільну роль;

– в умовах функціонування економіки знань, інформаційні запити користувачів облікової інформації змінюються та можуть бути протилежними за змістом, рівнем складності й варіативністю, що формує проблему асиметрії інформації, вирішення якої можна окреслити у таких основних напрямках: розширення спектра інформації, яку створює облікова система (в такому разі доцільно розглядати як систему того самого рівня, що й система управління, враховуючи мотиви отримання інформації та наслідки її використання контрагентами); розширення інформаційного поля відображення діяльності підприємства через створення повноцінних корпоративних звітів, які повною мірою відображали б як позитивний, так і негативний вплив діяльності підприємства на зовнішнє і внутрішнє середовище; диверсифікація інформаційних потоків на основі інтегрованої звітності для досягнення сприятливого інвестиційного клімату;

– сучасна методика економічного аналізу ефективно адаптується до змін умов господарювання на локальному та глобальному рівнях, дає змогу знаходити раціональні рішення в умовах обмеженості ресурсів, капіталу, дефіциту джерел фінансування, періодичних фінансових криз, нових викликів та диспропорцій, характерних для розвитку економіки країни. Новітні теоретичні розробки та прикладний інструментарій економічного аналізу є беззаперечною складовою розробки стратегій, перспектив і напрямків розвитку суб'єктів господарювання, а застосування прийомів економічного аналізу сприяє своєчасному виявленню кризових явищ в економічній системі, які можуть спричинити незворотні процеси, втрату ресурсів, майна, фінансової безпеки. Сучасні методи економічного,

фінансового, стратегічного, перспективного аналізу є ефективною складовою управлінської діяльності підприємств, прийнятні для побудови системи запобігання ризиків, аналізу небезпек і критичних точок контролю та фінансового оздоровлення підприємств, установ та організацій;

– без інформації неможливо якісно управляти бізнесом, оскільки рівень невідзначеності (ентропії) породжує хаос, що призводить до втрати контролю над ситуаціями, і дезорганізацію управлінського процесу. Саме інформація підсистеми управлінського обліку дає можливість менеджерам управляти структурними підрозділами компаній із найбільшим ступенем ефективності. Підсистему управлінського обліку на підприємстві більшість експертів розуміють як процеси моніторингу, оцінки, реєстрації, вимірювання, обробки, систематизації та передачі інформації про господарську діяльність для користувачів у загальній інтегрованій системі обліку. Організація управлінського обліку на сучасному підприємстві не передбачає постановку обліку “з нуля”, йдеться про реорганізацію “інвентаризованої” системи обліку з виокремленням цільової підсистеми та створенням організаційно-методологічної моделі управлінського обліку;

– становлення інформаційного суспільства, формування “нової економіки”, розвиток постіндустріальної, інформаційно-інтелектуальної економік зумовлюють появу нових об’єктів обліку, зокрема: бренд-капіталу та внутрішньогенерованого гудвілу як нематеріальних активів; ділової репутації та її складових; людського, інтелектуального, екологічного, соціального, комунікативного капіталу; інноваційної продукції як результату інноваційної діяльності; криптовалют та інших криптоактивів. Розширення складу об’єктів суттєво впливає на методологію обліку, методику фор-

мування фінансового результату, від якого, в свою чергу, залежить економічна стійкість підприємства. Інформація про такі об’єкти необхідна користувачам, проте отримати її з реєстрів традиційного фінансового чи управлінського обліку можна лише за допомогою трудомістких процедур вибірки. Разом з тим, комп’ютерно-комунікаційна форма обліку дає можливість формувати інформаційні звіти, реєстри та форми різного типу, а облікові фахівці контролюють коректність та ефективність системи автоматизованої обробки та передачі інформації й інтерпретують облікову інформацію для тактичних і стратегічних цілей підприємства;

– інтеграція України в європейську спільноту зумовила необхідність реформування національної системи бухгалтерського обліку для приведення її відповідно до вимог міжнародних стандартів обліку та звітності, формування інформації, зрозумілої та доступної міжнародним інвесторам, кредиторам чи іншим стейкхолдерам. Упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності для українських підприємств та суб’єктів державного сектору має не лише економічне, а й суспільне значення, оскільки достовірна інформація дає змоги ухвалювати обґрунтовані рішення на рівні галузей і країни в цілому, забезпечує ефективне інвестування ресурсів для одержання кінцевих фінансових результатів. Володіння знаннями, які нагромаджені світовим суспільством, дасть можливість запровадити кращі практики ведення обліку і формування фінансової звітності, поліпшити професійні якості фахівців, сприяти подальшому розвитку національної системи обліку та звітності;

– якість професійної діяльності є пріоритетним завданням аудиторів та суб’єктів аудиторської діяльності, оскільки в умовах посилення конкуренції на ринку ауди-

ту переваги матимуть саме ті суб'єкти, які здатні надавати високоякісні послуги. Ключовими аспектами реформи є незалежне регулювання інституту аудиту через орган суспільного нагляду; удосконалення процедур допуску до аудиторської професії; визначення чітких критеріїв до аудиторів, що перевіряють підприємства, які становлять суспільний інтерес; посилення вимог до незалежності, відповідальності, прозорості, професійної етики, високої якості аудиторської діяльності (обов'язкова ротація аудиторів, професійне страхування перед третіми особами, щорічне звітування про прозорість, санкції за недотримання стан-

дартів аудиту тощо). Такі зміни є складовими належної якості та чесною конкуренції на ринку аудиту, покликані забезпечити ефективність обов'язкового, ініціативного аудиту та консалтингу і матимуть позитивний вплив на розвиток бізнесу, ринків капіталу, фінансової системи й національної економіки в цілому.

Аналітичну записку підготували:

*З. М. Лободіна, д. е. н., професор;
О. Ю. Сидорович, д. е. н., професор;
А. Я. Кізіма, к. е. н., доцент;
Н. Г. Мельник, к. е. н., доцент;
Н. І. Налукова, к. е. н., доцент;
Т. Б. Стецишин, к. е. н., доцент.*